Utbildningsutskottets betänkande 1986/87: 4

om vissa högskolefrågor

UbU
1986/87: 4

Motionerna

1985/86:Ub299 av Ingvar Eriksson (m) och Arne Svensson (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om skärpta förkunskapskrav för lärare i läroämnet religionskunskap.

1985/86:Ub300 av Ingela Mårtensson m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att bildspråket får en starkare ställning i utbildningen av förskol-, grundskol- och gymnasielärare.

1985/86:Ub503 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning av järnmetallurger vid högskolan i Luleå.

1985/86:Ub513 av Margareta Persson (s) och Berit Bölander (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inslaget av utomhusmetodik i barnomsorgsutbildningen bör ökas.

1985/86:Ub519 av Maud Björnemalm (s) och Gunnar Ström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet att förbättra utbildningen på högskolan avseende handikappade och handikapproblem.

1985/86:Ub543 av Lars Ernestam (fp) och Kerstin Gellerman (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förbättring av utbildningen i miljövård vid de tekniska högskolorna.

1985/86:Ub558 av Siri Häggmark (m) och Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bättre läkemedelsundervisning vid vårdskolorna.

1985/86:Ub566 av Nils Carlshamre m. fl (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett grundläggande krav för tillträde till de medellånga vårdutbildningarna bör vara dokumenterade kunskaper i matematik, fysik och kemi,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utbildning-

1 *Riksdagen 1986/87. 14 saml. Nr 4*

en inom hälso- och sjukvårdslinjen i ökad utsträckning bör omfatta naturvetenskapliga ämnen.

1985/86:Ub580 av Kerstin Göthberg (c) och Ingbritt Irhammar (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande en förutsättningslös studie av möjligheterna att i vårt land eller på gemensam nordisk bas åstadkomma en kvalificerad utbildning som kombinerar sång och dans.

1985/86:Ub582 av Carl-Johan Wilson (fp) och Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anges om miljövårdsundervisning som obligatorisk del i civilingenjörs-, bergsingenjörs- och arkitektutbildning.

1985/86:Ub591 av Anita Persson (s) och Evert Svensson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om återinförande av förpraktik i socionomutbildningen.

1985/86:Ub603 av Margitta Edgren (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen initierar en utredning om förändring av innehållet i vårdutbildningarna med syfte att öka de studerandes förmåga till inlevelse/empati.

1985/86:Ub606 av Siri Häggmark (m) och Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att all sjukvårdspersonal ges erforderlig utbildning i etik.

1985/86:Ub619 av Nils Carlshamre m. fl. (m) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1985/86:Sf345 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att behandlingen av handikappade bör ges större utrymme i sjukgymnastutbildningen.

1985/86:Ub726 av Birger Hagård (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjligheter att inrätta tjänst som adjungerad högskolelektor och som adjungerad forskarassistent vid högskolan.

1985/86:Ub804 av Kenth Skårvik (fp) och Leif Olsson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av möjligheterna att göra Lysekil till ett marint utbildningscentrum för havsforskning och vattenteknik på gymnasie- och högskolenivå.

1985/86:Ub806 av Rune Gustavsson m. fl. (c) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1985/86:So218 – såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen i arkitektutbildningen m. m.

1985/86:Ub809 av Lars Werner m. fl (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär att till universitets- och högskoleämbetet överlämna synpunkterna i denna motion för beaktande vid utarbetande av utbildningsplaner för lärarutbildningar.

1985/86:Ub811 av Maja Bäckström (s) och Ing-Marie Hansson (s) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildningsplaner för olika lärarutbildningar.

1985/86:Ub818 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1985/86:Sf283 – såvitt nu är i fråga yrkas

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning om psykiskt utvecklingsstörda för sjukgymnaster.

1985/86:Ub826 av Görel Bohlin (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning beträffande behovet av och formerna för en universitetsutbildning och forskning i ämnet socialförsäkringskunskap.

1985/86:Ub828 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att de hörselhandikappades teckenspråk bör bli obligatoriskt ämne i all utbildning som syftar till att arbeta med hörselhandikappade.

1985/86:Ub829 av Karl Boo (c) och Kerstin Göthberg (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om utbildningsplaner för lärarutbildning.

1985/86:Ub831 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1985/86:A604 – såvitt nu är i fråga yrkas

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om jämställdhetsfrågorna i lärarutbildningen.

Utskottet

I detta betänkande behandlas motioner vilka väckts under allmänna motionstiden under riksmötet 1985/86 och som tar upp frågor om högskolan.

Utbildning för tekniska yrken

Bergsvetenskaplig utbildning ges på materialtekniklinjen vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH), tidigare benämnd bergsvetenskapliga linjen, och på geoteknologilinjen vid högskolan i Luleå. Utbildningen på de båda linjerna har profilerats mot olika områden. Utbildningen i Luleå är inriktad mot anläggningsindustri, gruvindustri, mineralindustri och metallurgisk industri. Utbildningen vid KTH är inriktad mot materialtekniska, främst

metallurgiska, problemställningar. *Utbildning av järnmetallurger* sker på materialtekniklinjen vid KTH.

I motion 1985/86:Ub503 (s) yrkas att järnmetallurger skall utbildas även vid högskolan i Luleå. Det är enligt motionen svårt för företagen i övre Norrland att rekrytera dem som utbildats i Stockholm. Motionärerna anser att det bör vara möjligt att utbilda järnmetallurger i Luleå om ca 25 poäng i befintlig utbildning byts ut mot sex nya kurser, varav tre kan ges vid högskolan i Luleå och tre måste förläggas till KTH.

Utskottet erinrar om att frågan om lokalisering av utbildningen och forskningen i metallurgi på regeringens uppdrag sågs över för tre år sedan av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Resultatet redovisades i UHÄ-rapport 1983:3 Materialteknik Forskning Utbildning. I anslagsframställningen för budgetåret 1984/85 konstaterade UHÄ med rapporten som grund att utbildningen i metallurgi vid KTH ganska väl svarade mot det förväntade behovet av metallurger. UHÄ ansåg vidare att utbildningen och forskningen i metallurgi inte borde flyttas från KTH till Luleå mot bakgrund av de kostnader detta skulle medföra, bl. a. kostnader för nyetablering i Luleå av ett antal för metallurgin nödvändiga ämnen. Med tanke på kostnaderna och på behovet av att effektivt utnyttja tillgängliga resurser ansåg UHÄ att det inte är möjligt att lokalisera metallurgin till både KTH och högskolan i Luleå. Utskottet har inhämtat att UHÄ har samma uppfattning i dag som den som redovisades för tre år sedan.

Av årets anslagsframställning framgår att högskolan i Luleå inför budgetåret 1987/88 inte fört fram något förslag om resurser för en sådan förändrad utbildning som föreslås i motion 1985/86:Ub503. Däremot har högskolan högt prioriterat en permanentning av den befintliga donationsprofessuren i processmetallurgi. UHÄ har dock inte fört fram högskolans förslag i sin anslagsframställning, vilken för närvarande bereds inom regeringskansliet.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub503.

Förslag om att göra Lysekil till ett marint centrum för havsforskning och vattenteknik har enligt motion 1985/86:Ub804 (fp) förts fram i olika sammanhang. Motionärerna anser för sin del att de resurser som finns vid fiskeristyrelsens havsfiskelaboratorium i Lysekil och vid Kungl. Vetenskapsakademiens marinbiologiska station i Kristineberg nära Lysekil bör utnyttjas även för *utbildning* på gymnasie- och högskolenivå *inom havsforskning och vattenteknik*. Denna fråga bör enligt motionärernas mening utredas i syfte att göra Lysekil till ett marint utbildningscentrum inom de nämnda områdena.

Frågor som rör havsforskning m. m. i Lysekil har behandlats av riksdagen vid de två senaste riksmötena. Jordbruksutskottet framhöll i sitt betänkande JoU 1984/85: 32 (s. 24) med anledning av då aktuella förslag om flyttning av havsfiskelaboratoriet att detta skulle ligga kvar i Lysekil. Vid riksmötet 1985/86 uttalade jordbruksutskottet (JoU 1985/86: 13 s. 50) att det är angeläget att frågan om havsfiskelaboratoriets lokaler i Lysekil snarast bringas till en lösning. Enligt vad utskottet inhämtat har regeringen

sedermera givit byggnadsstyrelsen ett uppdrag i denna fråga. Resurser inom havsforskningen kommer således att finnas även i framtiden i Lysekil och dess närhet, både vid havsforskningslaboratoriet och vid Kristinebergs marinbiologiska station.

Då det gäller frågan om att anordna utbildning på gymnasienivå på en viss ort ankommer det på den kommunala huvudmannen för gymnasieskolan att planera för utbildningen och framföra sina önskemål om den till länsskolnämnden, vilken i sin tur har att besluta om fördelning av tillgängliga resurser varje läsår. Utbildning i vattenbruk m. m. finns för närvarande inom Göteborgs och Bohus län i form av en tvåårig specialkurs i Strömstad i vattenbruk, fisk- och skaldjursodling och en likaledes tvåårig specialkurs i Göteborg i kustfiske och vattenbruk. Högskoleutbildningar inom havsforsknings- och vattenteknikområdet finns vid universitetet i Göteborg. Där anordnas utbildning dels på den tvååriga fiskevårdslinjen, dels på en enstaka kurs om 10 poäng i vattenbruk. Denna kurs bygger på fiskevårdslinjen.

Med hänvisning till det redovisade föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86:Ub804.

I två motioner, nämligen 1985/86:Ub543 (fp) och 1985/86:Ub582 (fp), begärs en förbättrad *miljövårdsundervisning vid de tekniska högskolorna*. I den senare motionen yrkas att miljövårdsundervisningen skall vara ett obligatoriskt inslag i civilingenjörs-, bergsingenjörs- och arkitektutbildningarna. I motionerna hänvisas bl. a. till skrivelser i frågan från Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) och UHÄ.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att riksdagen varje år har att behandla ett antal motioner som rör innehållet i utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom högskolan. Utbildningsutskottet har därvid redovisat fördelningen av ansvaret för innehållet i utbildningslinjerna och konstaterat att riksdagen antar riktlinjer för en utbildningslinje när den inrättas eller ändras i vad avser längd och inriktning, att UHÄ fastställer utbildningsplaner utifrån dessa riktlinjer samt att de lokalt ansvariga högskolemydigheterna fastställer lokala planer över kurser som skall ingå i linjer samt kursplaner. Mot denna bakgrund har riksdagen avslagit motioner som avsett utbildningsplanefrågor (senast UbU 1985/86: 3).

Då det gäller de nu aktuella två motionsyrkandena vill utskottet redovisa följande.

De ansvariga för miljövårdskurserna vid de tekniska högskolorna överlämnade den 6 mars 1985 en skrivelse till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet med krav på förbättrad miljövårdsutbildning vid dessa högskolor. Den 23 maj 1985 uppdrog regeringen åt UHÄ att utreda vissa frågor beträffande miljövårdsutbildning mot bakgrund bl. a. av denna skrivelse och en UNESCO-deklaration i frågan. UHÄ fann att IVA gjort en utredning som till stor del täckte uppdraget. IVA:s utredningsrapport remitterades därför av UHÄ till samtliga universitet och högskolor för yttrande. I sin redovisning av uppdraget till regeringen den 24 oktober 1985 anförde UHÄ att det inte ankommer på UHÄ utan på resp. linjenämnd att

ge föreskrifter om obligatoriska kurser i utbildningen. UHÄ ansåg dock att miljövårdsundervisningen inom civilingenjörs- och naturvetarutbildningarna borde förstärkas och att miljövårdsaspekter borde integreras i alla teknikämnen samt beaktas mer än vad som dittills skett inom forskarutbildningen. UHÄ pekade på att miljövårdskravet skärpts vid den pågående revisionen av utbildningsplanerna för civilingenjörslinjerna och naturvetarlinjerna och att följande hade intagits i utbildningsplanerna: "Utbildningen skall – – – ge kunskaper om 1. sambandet mellan den naturvetenskapliga och tekniska utvecklingen och människans livsmiljö, 2. energins och andra naturresursers begränsning samt vikten av att dessa resurser tillvaratas." UHÄ underströk vidare att en förlängning av de aktuella linjerna till 180 poäng (vilken sedermera genomförts fr. o. m. den 1 juli 1986 i enlighet med riksdagens beslut, UbU 1985/86:21, rskr. 1985/86:269) endast skulle innebära en omklassificering och inte ge utrymme för ett utökat innehåll i utbildningen. UHÄ anförde också att utbudet av kurser för fortbildning och vidareutbildning inom miljövård borde utvecklas.

Den 29 maj 1986 gav regeringen UHÄ i uppdrag att beakta behovet av att miljövårdsfrågorna integreras i civilingenjörs- och naturvetarutbildningarna i samband med att utbildningsplanerna förändras. Mot bakgrund av den stora vikt miljöfrågorna har i dagens samhälle framhöll regeringen att det är nödvändigt att t. ex: civilingenjörerna får kunskaper om miljöns betydelse och teknikens möjligheter att främja samhällets utveckling så att miljöskador undviks.

Utskottet kan således konstatera att miljövårdsfrågornas plats i utbildningarna vid de tekniska högskolorna har uppmärksammats på flera sätt under senare tid. Något särskilt uttalande från riksdagens sida bör mot denna bakgrund inte vara nödvändigt för att utbildningen vid de tekniska högskolorna skall få ett tillräckligt inslag av miljövårdsundervisning. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Ub543 och 1985/86:Ub582.

Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

Riksdagen bör enligt motion 1985/86:Ub591 (s) ge regeringen till känna att *förpraktik* åter bör införas *i socionomutbildningen*. Motionärerna anser att bristen på arbetslivserfarenhet före utbildningen kan medföra svårigheter i de studerandes kommande yrkesverksamhet och även leda till att de för sent kommer till klarhet om att de gjort ett felaktigt yrkesval. De praktikterminer som i dag ingår i utbildningen bör inte tas bort i samband med att förpraktik återinförs i enlighet med motionen.

Utskottet erinrar om att tillträdesutredningens betänkande (SOU 1985:57) Tillträde till högskolan för närvarande bereds inom regeringskansliet. I detta betänkande har frågan om förpraktik tagits upp. Utskottet anser att riksdagen inte bör föregripa den pågående beredningen av utredningens förslag genom ett uttalande i en speciell delfråga. Riksdagen bör därför avslå motion 1985/86:Ub591.

En utredning om behovet av och formerna för *universitetsutbildning och forskning i* ämnet *socialförsäkringskunskap* begärs i motion 1985/86:Ub826 (m). Motionärerna framhåller att varken ämnet socialrätt eller ämnet socialförsäkringsrätt ingår som ett obligatoriskt inslag i juristutbildningen. Det finns även ett stort behov av utbildning i socialförsäkringsrätt i form av enstaka kurser för vidareutbildning och fortbildning. Motionärerna hävdar att forskningen på socialrättens område hittills har liten omfattning, vilket står i kontrast till storleken på det socialpolitiska reformarbetet.

Utskottet har från UHÄ inhämtat att utbildningsplanerna för både den juridiska linjen och den sociala linjen skall ses över och att frågan om utrymme för ämnena socialrätt och socialförsäkringsrätt därvid skall tas upp. Utskottet förutsätter därför att det i motionen påtalade behovet av utbildning i socialförsäkringsrätt blir tillgodosett. Vid föregående riksmöte behandlade utskottet ett motionsyrkande om en professur i socialrätt (UbU 1985/86:32 s. 9). Utskottet fann då att riksdagen inte borde göra något uttalande som kunde föregripa det pågående beredningsarbetet med den kommande forskningspropositionen som framläggs våren 1987. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub826.

Utbildning för vårdyrken

Vårdpersonalens läkemedelskunskaper och *läkemedelsundervisningen inom vårdutbildningen* tas upp i två motioner, nämligen 1985/86: Ub558 (m) och 1985/86: Ub566 (m) yrkandena 4 och 5. I båda motionerna poängteras vikten av att de som antas till hälso- och sjukvårdslinjen inom högskolan har tillräckliga förkunskaper i matematik, fysik och kemi. Motionärerna påpekar att de som går på gymnasieskolans vårdlinje har möjlighet att välja annat ämne än matematik. Motionärerna anser vidare att de naturvetenskapliga ämnenas utrymme bör öka på hälso- och sjukvårdslinjen och att undervisningen i läkemedelsräkning på denna linje bör förbättras.

Som påpekas i motionerna gjorde riksdagen år 1983 ett uttalande om ökad säkerhet inom läkemedelshanteringen. Socialutskottet (SoU 1982/83:14 s. 15–16) anförde därvid bl. a. att UHÄ kunde ha anledning att överväga behovet av ytterligare vägledning till de lokala beslutsorganen när det gäller utformning av lokala planer och kursplaner för hälso- och sjukvårdslinjen. Utskottet har inhämtat att UHÄ vid konferenser och högskolebesök uppmärksammat linjenämnder och högskolor på riksdagens uttalande om säkrare läkemedelshantering och vikten av att vårdpersonalen har tillräckliga kunskaper i läkemedelsräkning. UHÄ har i samband med remissyttranden under senare år över utredningar om gymnasieskolan uppmärksammat frågan om vårdpersonalens behov av bättre kunskaper i matematik och naturvetenskapliga ämnen.

Två utredningsförslag bereds för närvarande, vilka har betydelse för den aktuella frågan, nämligen tillträdesutredningens betänkande (SOU 1985:57) och det förslag (SOU 1986:2–3) om en treårig yrkesutbildning som lagts fram av arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesut-

bildningen (ÖGY). Arbetsgruppen anser bl. a. att det bör ges utrymme för matematikundervisning på vårdlinjens gren mot hälso- och sjukvård (SOU 1986: 3 s. 41).

Med hänsyn till det redovisade pågående beredningsarbetet anser utskottet att riksdagen inte bör göra några uttalanden om naturvetenskaplig undervisning på vårdlinjen i gymnasieskolan eller om tillträdeskraven och matematik- och läkemedelsundervisningen på hälso- och sjukvårdslinjen i högskolan. Motionerna 1985/86: Ub558 och 1985/86: Ub566 yrkandena 4 och 5 avstyrks därför.

En utredning om en förändring av innehållet i vårdutbildningarna krävs i motion 1985/86: Ub603 (fp). Förändringen skall syfta till att öka de *vårdstuderandes förmåga till inlevelse*, även kallad empati.

År 1979 godkände riksdagen allmänna mål för hela sektorn för utbildning för vårdyrken (prop. 1978/79: 197, UbU 1979/80: 7, rskr. 1979/80: 100). Enligt dessa mål skall utbildningen inom vårdsektorn anordnas så att den studerande utvecklar sin självkännedom och förmåga till inlevelse och därmed får beredskap att möta människor också i svåra situationer. Målen finns intagna i samtliga utbildningsplaner inom vårdsektorn. Som utskottet vid tidigare riksmöten påpekat ankommer det på de lokalt utbildningsansvariga att se till att dessa mål präglar undervisningen. Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub603.

All medicinsk personal bör enligt motion 1985/86: Ub606 (m) ges erforderlig *utbildning i medicinsk etik*. Motionärerna anser att medicinsk etik bör utgöra ett eget ämne i dessa utbildningar. De anför att den medicinska forskningen och den medicinska tekniken under de senaste decennierna skapat många nya och tidigare aldrig aktuella möjligheter och att det också uppstått tidigare okända etiska frågor. Dagens sjukvård ställer stora krav på utövarna. Då är det en styrka att ha en god etisk grund att utgå från.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Frågor om medicinsk etik och näraliggande frågor i vårdutbildningarna har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Vid riksmötet 1982/83 beredde regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad som anfördes i regeringsskrivelsen 1982/83: 3 om vård i livets slutskede (UbU 1982/83: 3). I skrivelsen angavs bl. a. vissa normer för vården av döende. Vidare förutsattes att kursplanerna för vårdutbildning skulle utvecklas i enlighet med dessa normer och att de utbildningsansvariga skulle genomföra utbildningen i enlighet härmed.

På riksdagens initiativ (SoU 1984/85: 4, rskr. 1984/85: 23) beslöt regeringen den 14 mars 1985 att inrätta ett råd för medicinsk-etiska frågor.

Med anledning av en motion väckt vid riksmötet 1985/86 om utbildning i medicinsk etik anförde socialutskottet (SoU 1985/86: 18 s. 22–23) att allmänna frågor om utbildning och medicinsk etik är väl lämpade för diskussion i det medicinsk-etiska rådet. Socialutskottet ansåg vidare att det mot bakgrund av den snabba medicinska utvecklingen är viktigt att de etiska frågorna får ökad uppmärksamhet även inom utbildning och fortbildning av hälso- och sjukvårdens personal. I sammanhanget nämnde socialutskot-

tet också att Svenska läkaresällskapets delegation för medicinsk etik anordnat en kurs i medicinsk etik för lärare inom läkar- och sjuksköterskeutbildningarna. Med hänvisning till det redovisade avstyrkte socialutskottet den då aktuella motionen.

Arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) föreslår i ett av sina betänkanden (SOU 1986: 3, s. 48–49) att man särskilt bör uppmärksamma att vårdetiken får erforderligt utrymme på vårdlinjen. Betänkandet bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Mot bakgrund av vad som redovisats anser utskottet att riksdagen inte bör göra något uttalande av det slag som begärs i motion 1985/86: Ub606. Motionen avstyrks därför.

En förbättrad *undervisning om handikappade* och deras problem inom sjukgymnastutbildning och utbildning av samhällsplanerare, arkitekter m. fl. yrkas i fyra motioner.

Enligt motion 1985/86: Ub619 (m) bör behandlingen av handikappade ges större utrymme i sjukgymnastutbildningen. I motion 1985/86: Ub818 (fp) yrkande 3 hemställs om att det skall ges information i sjukgymnastutbildningen om utvecklingsstörning och möjligheterna till förbättringar för utvecklingsstörda genom sjukgymnastik.

I utbildningsplanen för rehabiliteringslinjen, på vilken sjukgymnaster och arbetsterapeuter utbildas, sägs bl. a. att utbildningen skall behandla de handikappades situation i samhället samt rehabilitering och habilitering. Detta utvecklas närmare i de delar av utbildningsplanen som rör sjukgymnastutbildningen resp. arbetsterapeututbildningen. I enlighet med riksdagens beslut (UbU 1984/85: 27, rskr. 1984/85: 291) finns fr. o. m. den 1 juli 1986 en påbyggnadsutbildning för sjukgymnaster om 20 poäng. Linjen har fyra olika inriktningar som den studerande kan välja mellan, nämligen mot primärvård, mot läns- och regionsjukvård, mot psykiatrisk vård samt mot habilitering vilken skall utgå från målen för samhällets omsorgs- och habiliteringsverksamhet. Utskottet, som erinrar om att det ankommer på UHÄ att fastställa utbildningsplaner och på de lokalt utbildningsansvariga att förverkliga innehållet i utbildningsplaner och kursplaner, föreslår mot bakgrund av det anförda att riksdagen avslår motionerna 1985/86: Ub619 och 1985/86: Ub818 yrkande 3.

Enligt motion 1985/86: Ub519 (s) bör riksdagen ge regeringen till känna att utbildningen om handikappade bör förbättras inom vissa högskoleutbildningar, såsom utbildningen av samhällsplanerare, ekonomer, tekniker, arkitekter, socialarbetare m. fl. Även i motion 1985/86: Ub806 (c) yrkande 1 yrkas att handikappkunskapen skall ökas i arkitektutbildningen och utbildningen av andra som deltar i samhällsplaneringen. Dessa yrkeskategorier skall genom en bättre utbildning få större förmåga att i sin yrkesverksamhet kunna skapa sådana miljöer som ger alla, dvs. även de handikappade, möjligheter att delta i samhällslivet.

I utbildningsplanerna för utbildningarna vid de tekniska högskolorna finns en allmän föreskrift med innebörd att de studerande skall få kunskaper om sambandet mellan den naturvetenskapliga och tekniska utvecklingen och människans livsmiljö. I t. ex. utbildningsplanen för arkitektlinjen

utvecklas detta närmare, varvid det uttalas att utbildningen bl. a. skall ge kunskap om den byggda miljöns påverkan på människors levnadsvillkor. Inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken finns i varierande omfattning föreskrifter i utbildningsplanerna om att kunskap om socialpolitiken skall ingå i undervisningen. Utbildningsplanerna fastställs av UHÄ och behandlas i planeringsberedningarna, i vilka representanter för olika delar av samhället är företrädda. Utbildningsplanerna är allmänt hållna, eftersom det ankommer på linjenämnder och andra lokalt utbildningsansvariga att utforma utbildningen i dess olika delar. Utskottet utgår från att kunskap om handikappade och deras behov samt om de mål och riktlinjer som ställts upp för samhällets skyldigheter gentemot de handikappade ingår i utbildningar som leder till yrkesverksamhet bland handikappade och till yrkesverksamhet som har betydelse för de handikappades livsföring och situation. Utskottet anser emellertid inte att riksdagen bör göra något uttalande om detaljer i dessa utbildningar, lika litet som riksdagen uttalar sig om detaljer i andra högskoleutbildningar. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att riksdagen bör avslå motionerna 1985/86: Ub519 och 1985/86: Ub806 yrkande 1.

Utbildning för undervisningsyrken

Sedan riksdagen fattat beslut om en ny grundskollärarutbildning (prop. 1984/85: 122, UbU 1984/85: 31, rskr. 1984/85: 366) har UHÄ fått i uppdrag att lämna underlag för regeringens redovisning till riksdagen av innehållet i den nya utbildningen bl. a. i vad avser balansen mellan olika huvuddelar inom denna. UHÄ har nyligen sänt ett förslag på remiss och avser att redovisa resultatet av sitt uppdrag i början av år 1987. UHÄ har också fått i uppdrag att senast den 1 september 1987 redovisa en översyn av ämneskombinationerna i nuvarande ämneslärarlinjer och en justering av behörighetsbestämmelserna för berörda lärartjänster inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

I några motioner väckta under allmänna motionstiden år 1986 har frågor om lärarutbildningar tagits upp.

Enligt motion 1985/86: Ub299 (m) yrkande 2 bör riksdagen begära ett förslag om skärpta *förkunskapskrav i religionskunskap* för antagning till lärarutbildning.

Förslag om nya regler för tillträde till högskolan har lagts fram av tillträdesutredningen (SOU 1985: 57). Förslagen bereds för närvarande i regeringskansliet. Med hänvisning härtill och till pågående arbete med utformningen av den nya grundskollärarutbildningen föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub299 yrkande 2.

I utbildningen av förskollärare, grundskollärare och gymnasieskollärare bör *bildämnet* få en starkare ställning enligt motion 1985/86: Ub300 (fp) yrkande 2.

Som utskottet inledningsvis redovisat pågår arbete med innehållet i den nya grundskollärarutbildningen. Ett omfattande arbete har också gjorts beträffande innehållet i bildlärarlinjen innan en ny utbildningsplan med

föreskrifter fastställdes av UHÄ den 18 mars 1985. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub300 yrkande 2.

I tre motioner, nämligen 1985/86: Ub809 (vpk) yrkande 3, 1985/86: Ub811 (s) yrkande 1 och 1985/86: Ub829 (c) yrkande 4, begärs att utbildningsplanerna för lärarutbildningarna skall innehålla en definition av vad som menas med kulturarv i fråga om sång, musik och dans. Den svenska folkmusiken bör beredas en större plats i musiklärarutbildningen. *Folkmusik och folkdans* bör uppmärksammas i den nya grundskollärarutbildningen.

Utskottet konstaterar att enligt läroplanen för grundskolan skall folkdans ingå i undervisningen i idrott. Vidare skall undervisningen i ämnet musik innefatta bl. a. svenska och nordiska sånger och visor samt sånger från skilda tider och genrer.

Utskottet har i det föregående redovisat att arbete nu pågår med den nya grundskollärarutbildningens innehåll. Utskottet har inhämtat att en ny utbildningsplan för musiklärarlinjen fastställts av UHÄ så sent som den 4 juni 1985. Utskottet erinrar vidare om att riksdagen vid föregående riksmöte avslog liknande motionsyrkanden med hänvisning till den decentraliserade beslutsordning som gäller för fastställande av innehållet i utbildning på allmänna utbildningslinjer (UbU 1985/86: 3, s. 3–4).

Mot bakgrund av vad som anförts anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att göra det uttalande om lärarutbildningarna som begärs i de tre motionerna. Riksdagen bör således avslå motionerna 1985/86: Ub809 yrkande 3, 1985/86: Ub811 yrkande 1 och 1985/86: Ub829 yrkande 4.

Förskollärarutbildningens innehåll tas upp i två motioner. Enligt motion 1985/86: Ub513 (s) bör inslaget av *utomhusmetodik i förskollärarutbildningen* öka.

UHÄ har på regeringens uppdrag gjort en översyn av förskollärar- och fritidspedagoglinjerna. Resultatet av översynen har remitterats. Beredningsarbetet inom UHÄ kommer enligt vad utskottet inhämtat att fortsätta under vintern 1986–1987. Utskottet har vid tidigare tillfällen, då yrkanden om innehållet i förskollärarutbildningen varit aktuella, dels hänvisat till den decentraliserade beslutsordningen som gäller beträffande innehållet i allmänna utbildningslinjer, dels utgått från att förskollärarutbildningen präglas av de riktlinjer som finns för verksamheten inom barnomsorgen. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub513.

I motion 1985/86:Ub828 (s) yrkande 3 hemställs att de hörselhandikappades *teckenspråk* skall ingå som obligatoriskt ämne i all utbildning som syftar till arbete med hörselhandikappade. I motionstexten talas om möjligheten för förskollärare att använda teckenspråk som kommunikation vid arbete med sådana utvecklingsstörda som saknar talspråk.

Då arbete pågår inom UHÄ med en översyn av förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna bör riksdagen inte nu göra något uttalande om dessa utbildningar. Utskottet vill vidare framhålla att det av praktiska och

ekonomiska skäl torde vara svårt att kräva att teckenspråk blir ett obligatoriskt inslag i förskollärarutbildningen. För att ge de studerande tillräckliga kunskaper måste ett betydande utrymme skapas och detta måste tas från andra ämnen. Vidare torde det vara omöjligt för dem som lärt sig teckenspråket att vidmakthålla sina kunskaper om de inte används i det dagliga arbetet. En stor del av de studerande kommer troligen inte att få sådana möjligheter i sin kommande yrkesverksamhet. En mera framkomlig och resurssnålare väg torde vara att den personal, som kommer i kontakt med förskolebarn som behöver kommunicera på teckenspråk, får lära sig språket genom vidareutbildning och fortbildning.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub828 yrkande 3.

I motion 1985/86: Ub831 (fp) yrkande 2 aktualiseras *jämställdhetsfrågorna* och deras plats *i lärarutbildningarna*.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande senast i betänkandet UbU 1985/86: 3 (s. 4–5). Utskottet redovisade då vad som föreskrivs i utbildningsplanerna om undervisning i jämställdhetsfrågor. Utskottet hade också inhämtat att UHÄ avsåg att utvärdera och revidera det handlingsprogram för jämställdhet inom högre utbildning och forskning som antogs år 1977.

Utskottet, som i likhet med motionärerna fäster stor vikt vid jämställdhetsfrågorna, förutsätter att UHÄ fortsätter sitt arbete med jämställdhetsfrågorna och att resultatet av detta arbete återspeglas i undervisningen inom lärarutbildningarna utan att riksdagen gör något särskilt uttalande i frågan.

Riksdagen bör därför avslå motion 1985/86: Ub831 yrkande 2.

Utbildning för kultur- och informationsyrken

I motion 1985/86: Ub580 (c) hemställs om en förutsättningslös studie av möjligheterna att inom landet eller på gemensam nordisk bas åstadkomma en kvalificerad utbildning som kombinerar sång och dans. Motionärerna anför att bristen på sådan utbildning medför att det är svårt att sätta upp musikdramatiska teaterföreställningar som kräver skådespelare skickliga i både sång och dans.

Utskottet erinrar om att dansare utbildas dels inom grundskolan och gymnasieskolan, dels vid Balettakademien och andra utbildningar utanför det allmänna skolväsendet. Vid danshögskolan i Stockholm utbildas danspedagoger och koreografer samt skådespelare för scenisk verksamhet inom mimteater. Sångare för scenisk verksamhet inom opera och närliggande musikdramatiska former utbildas på den musikdramatiska linjen vid operahögskolan i Stockholm och vid teater- och operahögskolan vid universitetet i Göteborg. Sångare utbildas även på musikerlinjen vid musikhögskolorna i Stockholm, Malmö (vid universitetet i Lund) och Göteborg (vid universitetet).

I budgetpropositionen år 1986 (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 279) anförde föredragande statsrådet att de medel som står till förfogande för komplette-

ringsutbildning för scenisk personal får tas i anspråk även för utbildning av musikalartister. Uttalandet avser scenskolorna och operaskolan i Stockholm. Utskottet har inhämtat att särskilda medel dessutom har avsatts av regionstyrelsen i Stockholm till operahögskolans förfogande för sådan utbildning. Avsikten är att operahögskolan i samverkan med teaterhögskolan och danshögskolan skall kunna anordna kompletterande utbildning i dans resp. sång för sådana sångare resp. dansare som har en kvalificerad utbildning inom sitt eget område som grund. Det har dock hittills inte varit möjligt för de berörda högskolorna att avsätta tillräckliga resurser för att utbildningen skall kunna komma till stånd.

Utskottet anser att riksdagen inte bör begära en översyn av frågan om utbildning av musikalartister när planer på viss sådan utbildning redan finns vid operahögskolan och dessa planer ännu inte hunnit förverkligas. Mot denna bakgrund bör riksdagen avslå motion 1985/86: Ub580.

Övrigt

I motion 1985/86: Ub726 (m) hemställs om förslag som gör det möjligt för universitetet och högskolor att till sig knyta utomstående forskare och lärare som *adjungerade högskolelektorer och forskarassistenter*. Motionärerna anför att möjligheten att tillsätta tjänster som adjungerad professor har fått stor betydelse för samarbetet mellan industrin och högskolan och anser att det är angeläget att få motsvarande tjänster för de i motionen nämnda kategorierna.

Vid riksmötet 1981/82 (UbU 1981/82: 37, s. 40–41) avslog riksdagen ett liknande motionsyrkande med hänvisning till de möjligheter som redan finns för högskolan att anlita utomstående som extra lärare och till att frågor om lärartjänster inom högskolan nyligen behandlats av lärartjänstutredningen (SOU 1980: 3). Vid riksmötet 1984/85 fattade riksdagen beslut om en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan (prop. 1984/85: 57, UbU 1984/85: 9, rskr. 1984/85: 115). I denna nya organisation ingår tjänster som adjungerad professor. Några förslag om adjungerade högskolelektorer eller adjungerade forskarassistenter aktualiserades aldrig vid riksdagsbehandlingen.

Då den nya organisationen trädde i kraft den 1 juli 1986 är det ännu för tidigt att bedöma huruvida den behöver kompletteras med t. ex. sådana tjänster som föreslås i motionen. Utskottet vill peka på att universiteten och högskolorna kan anlita utomstående som extra lärare på samma sätt som de gjorde före den 1 juli 1986. Det ankommer på berörda högskolemyndigheter att utvärdera den nya lärartjänstorganisationen och därefter komma med de förslag som vunna erfarenheter kan ge anledning till.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub726.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *utbildning av järnmetallurger*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub503,

2. beträffande *utbildning inom havsforskning och vattenteknik*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub804,

3. beträffande *miljövårdsundervisning vid de tekniska högskolorna*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86: Ub543 och 1985/86: Ub582,

4. beträffande *förpraktik i socionomutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub591,

5. beträffande *utbildning och forskning i socialförsäkringskunskap*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub826,

6. beträffande *läkemedelsundervisningen inom vårdutbildningen m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86: Ub558 och 1985/86: Ub566 yrkandena 4 och 5,

7. beträffande *ökning av de vårdstuderandes förmåga till inlevelse*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub603,

8. beträffande *utbildning i medicinsk etik*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub606,

9. beträffande *handikappkunskap i sjukgymnastutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub619,

10. beträffande *information om utvecklingsstörning inom sjukgymnastutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub818 yrkande 3,

11. beträffande *handikappkunskap i arkitektutbildning, tekniker-utbildning m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86: Ub519 och 1985/86: Ub806 yrkande 1,

12. beträffande *religionskunskapskrav för tillträde till lärarutbildning*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub299 yrkande 2,

13. beträffande *bildämnet i lärarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub300 yrkande 2,

14. beträffande *folkmusik, folkdans m. m. i lärarutbildningarna*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86: Ub809 yrkande 3, 1985/86: Ub811 yrkande 1 och 1985/86: Ub829 yrkande 4,

15. beträffande *atomhusmetodik i förskollärarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub513,

16. beträffande *teckenspråk i förskollärarutbildning m. m.*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub828 yrkande 3,

17. beträffande *jämställdhetsfrågorna i lärarutbildningarna*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub831 yrkande 2,

18. beträffande *utbildning av musikalartister*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub580

19. beträffande *adjungerade högskolelektorer och forskarassistenter*
att riksdagen avslår motion 1985/86: Ub726.

Stockholm den 20 november 1986

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Ylva Annerstedt (fp), Ingvar Johnsson (s), Göran Allmér (m), Barbro Nilsson (s), Margareta Hemmingson (s), Birger Hagård (m), Marita Bengtsson (s), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk), Kerstin Keen (fp), Jan Hyttring (c) och Rinaldo Karlsson (s).

Reservationer

1. Jämställdhetsfrågorna i lärarutbildningarna (mom. 17)

Ylva Annerstedt (fp) och Kerstin Keen (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet, som" och slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet, som liksom motionärerna fäster stor vikt vid jämställdhetsarbetet, menar att det finns anledning att i lärarutbildningen samt i fortbildning och vidareutbildning av lärare lägga större vikt vid jämställdhetsfrågor. Det är viktigt att regeringen och UHÄ tar hänsyn till detta i sitt fortsatta arbete med den nya grundskollärarutbildningen, varför denna utskottets mening bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *jämställdhetsfrågorna i lärarutbildningarna*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86: Ub831 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Adjungerade högskolelektorer och forskarassistenter (mom. 19)

Birgitta Rydle (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Kerstin Keen (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Vid riksmötet" och slutar "motion 1985/86: Ub726" bort ha följande lydelse:

Redan år 1973 beslöt riksdagen att en försöksverksamhet med tjänster som adjungerad professor skulle inledas. Tjänsterna var avsedda för vetenskapligt kvalificerade personer med huvudsaklig verksamhet utanför universitets- och högskolesektorn. Fr. o. m. budgetåret 1976/77 infördes de dittills begränsade tjänsterna vid samtliga fakulteter. Forskningssamver-

kanskommittén (FOSAM) var vid sin utvärdering av det nya systemet ytterligt positiv, vilket också återspeglades i att riksdagen år 1982 godkände att regeringen fick utfärda bestämmelser om arvodestjänst som adjungerad professor. Vid riksmötet 1984/85 fattade riksdagen beslut om en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan. I den nya organisationen ingår tjänster som adjungerad professor.

Utskottet anser att det är angeläget att gå vidare på den inslagna vägen. Den samverkansform som etablerats bör utsträckas till att också gälla högskolelektorer och forskarassistenter. De krav på vetenskaplig kompetens samt verksamhet utanför högskolan i privat eller offentlig tjänst som gäller tjänster som adjungerad professor skall gälla även tjänster som adjungerad högskolelektor och forskarassistent.

Ett liknande krav framfördes vid 1981/82 års riksdag (motion 1981/82:2234, yrkande 4). Det avslogs då med hänsyn till den kommande behandlingen av lärartjänstutredningens aviserade förslag. Någon behandling av den aktualiserade frågan kom dock aldrig att ske, och under tiden har kraven på en utsträckning av reformen vuxit sig allt starkare. En sådan, hävdas det, skulle gynna forskningen inom såväl högskolan som industrin och den offentliga verksamheten.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller motion 1985/86: Ub726 och hos regeringen begär ett förslag om inrättande av tjänst som adjungerad högskolelektor resp. forskarassistent.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *adjungerade högskolelektorer och forskarassistenter*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86: Ub726 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986